

uit andere tijdschriften

Roel Cosijn

Dolfijnen (*Delphinidae*) horen met hun onderkaken

Bekend is dat dolfijnen zich mede oriënteren door middel van ultrasone echolokatie. Bij proeven met een Tuimelaar (*Tursiops truncatus*) met een voor ultrasone golven ondoordringbaar kunststofmasker bleek dat de onderkaak bij het dier onbedekt moet zijn om zich met echolokatie te kunnen oriënteren. Dit onderzoek bevestigt fysiologische studies die al eerder aantoonde dat geluidstimuli op de bijzonder geconstrueerde onderkaak reacties oproepen in het auditief systeem in de hersenen.

Jeremy Cherfas in 'New Scientist', 113 (1551) : 22; 12 maart 1987.

Britse dolfinaria

In Groot-Brittannië is de invoer van Dolfijnen en van Zwaardwalvissen of Orca's verboden voor dolfinaria voor de duur van vijf jaar. In die vijf jaar dienen de zes Britse dolfinaria belangrijke verbeteringen aan te brengen in hun faciliteiten, in het bijzonder met betrekking tot de grootte van de zwembassins.

Oryx 21:50

Census van Dolfijnen (*Delphinidae*) in Turkije

Het Turkse ministerie van Landbouw heeft een Nationaal Dolfijnenplan voorbereid. Dit plan zal onder andere een census van de Dolfijnen in de Zwarte Zee omvatten.

Na negatieve publiciteit is in Turkije in 1983 de dolfijnenvisserij gestaakt. Deze zal niet worden hervat voordat verantwoorde vangstniveaus zullen zijn vastgesteld.

IUCN-Bulletin 16:10-12

Gewone Dolfijn (*Delphinus delphinus*) in Middellandse Zee

De Gewone Dolfijn blijkt een sterke achteruitgang te ondergaan in het noordelijk deel

van het westelijk mediterrane bekken: de Italiaanse, de Franse en de Spaanse wateren.

Zuidelijk van de 38ste breedtegraad blijkt de soort nog goed aanwezig. Vervuiling, visserij en habitatvernietiging zijn waarschijnlijk gezamenlijk de factoren die aan de achteruitgang debet zijn.

Oryx 20:253

Zeezoogdierenreservaat bij Madeira

Bij Madeira (Portugal) wordt in samenwerking met de Society for the Protection of Marine Mammals gewerkt aan de instelling van een zee-reservaat voor zeezoogdieren. De oppervlakte zal circa 200.000 km² beslaan. De daar te beschermen zeezoogdieren zijn de Potvis, de Gewone en de Noordse Vinvis, de Bultrug, Dolfijnen en een kleine populatie van de sterk bedreigde Monniksrobben.

Oryx 20(2):121

De Bruinvis (*Phocoena phocoena*) in Nederlandse wateren

De Bruinvis, vanouds onze enige echt inheemse en vroeger algemene walvisachtige, is na de Tweede Wereldoorlog sterk in aantal achteruitgegaan. Nog slechts weinig is bekend over deze soort. In een interessant artikel bespreekt Chris Smeenk de biologie van de Bruinvis en een aantal mogelijke oorzaken van zijn achteruitgang: vervuiling, overbevissing, verdrinking in netten en fuiken, en het toegenomen scheepvaartverkeer. Gepleit wordt voor nader onderzoek.

Chris Smeenk in 'Argus', 12 (1) : 9-12; 1987.

Jacht op de Griend (*Globicephala melaena*) bij de Fär Oer

Jacht op de Griend voorzag in vroeger eeuwen in proteïnerijke aanvulling op het voedselpakket van de bevolking van de Fär Oer. Oorspronkelijk werden enkele honderden dieren per jaar buitgemaakt. Juist nu de toe-

genomen welvaart voor een goed voedselpakket heeft gezorgd neemt de jacht op de Griend sterk toe: in de jaren tachtig tussen de 2000 en 3000 dieren per jaar.

Het betreft hier een wrede en overbodige jacht; veel van het vlees wordt ook verspild. Natuurbeschermers trachten nu een boycot te organiseren in de Verenigde Staten en in het Verenigd Koninkrijk van Fär Oer-visproducten; export naar deze twee landen is 99% van waar de Fär Oer-economie op drijft.

Kieran Mulvaney in 'Oryx', 21 (1) : 3-4; januari 1987.

De Grijze Zeehond (*Halichoerus grypus*) terug in de Waddenzee

Een belangrijke zoogdierkundige ontwikkeling van de laatste jaren is de terugkeer van de Grijze Zeehond in Nederland, en de opbouw van een nieuwe populatie.

Aangenomen wordt dat de soort eeuwen geleden in Nederland al is uitgeroeid. In tegenstelling tot de Gewone Zeehond, waarvan de jongen meteen al kunnen zwemmen, moeten de jongen van de Grijze Zeehond de eerste vier tot zes weken op het land blijven. De soort is hierdoor bijzonder kwetsbaar voor bejaging door de mens.

De zeehondencentra op Texel en Pieterburen hebben de laatste 15 jaar een flink aantal jonge dieren in de Waddenzee uitgezet. Tevens zijn door bescherming van het dier de kolonies in Engeland en Schotland gegroeid en sinds vijftientig jaar is in Nederland de zeehondenjacht gestopt. Enkele dieren zullen ook de Noordzee naar Nederland zijn overgestoken. Waarschijnlijk is er nu in de Nederlandse Waddenzee een populatie van 20 à 30 Grijze Zeehonden opgebouwd.

F. Lammers in 'Nieuws uit Wageningen', (34) : 3; februari 1986.

Radiotelemetrie bij Grijze Zeehond (*Halichoerus grypus*)

In 1985-1986 is een succesvolle poging gedaan tot satelliet-radiotelemetrie bij een vrouwtje van de Grijze Zeehond. Bij eerder radiotelemetrisch onderzoek aan de Grijze Zeehond dienden altijd vliegtuigen te worden ingezet.

De zender is vastgelijmd op de rug van het dier en zal bij de verharing van het dier verloren gaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd

door de Sea Mammal Research Unit in Cambridge, Groot-Brittannië.

BBC Wildlife (4) : 3.

Zadelrob (*Phoca groenlandica*) op Rottummerplaat

Op 25 februari 1987 werd op Rottummerplaat een verdwaalde Zadelrob aangetroffen. In de zeehondencrèche te Pieterburen heeft men zich over het dier ontfermd.

IJsseling & Scheygrond (1962, 1964) maken melding van een mededeling van A.C.V. van Bommel, die één maal tussen een partij zeehondevellen, afkomstig uit Zeeland, een exemplaar aantrof dat van een jonge Zadelrob afkomstig zou zijn. Normaal krijgt deze Arctische soort zijn jongen op de ijsvelden van de Witte Zee, Jan Mayen eiland en bij Newfoundland (Lutra 13 (1-3) : 30).

De Waddenzeepopulatie van de Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*)

De Waddenzeepopulatie van de Gewone Zeehond toont duidelijk herstel sinds de jacht in de gehele regio is gestopt. De populatie uit het midden van de jaren zeventig is nu in aantal verdubbeld tot circa 7000 exemplaren in 1985. Dit herstel vindt plaats in het niet-Nederlandse deel van de Waddenzee. De slechte Nederlandse stand (circa 700 stuks) heeft vooral te lijden van een door verontreinigingen gestoorde voortplanting. De aantalsgroei van Zeehonden in de Duits-Deense Waddenzee houdt waarschijnlijk de Nederlandse populatie door immigratie in stand. Herstel van de stand bij Denemarken en Sleeswijk-Holstein is daar aanleiding voor jagers om weer te vragen om bejaging. De Deense populatie van circa 1000 stuks zou circa 900 ton vis per jaar consumeren.

Waddenzee-International 1986 (2) : 3-4.

Kaspische Zeehond (*Phoca caspica*)

De Kaspische Zeehond wordt niet langer direct in zijn voortbestaan bedreigd. Na de aanleg van een zuiveringsinstallatie voor industriële lozingen in de Kaspische Zee en de bescherming van de overwinteringsgebieden is het aantal weer toegenomen tot een half miljoen exemplaren.

Oryx 21:51

Zeehondenjacht (*Phoca vitulina*) op de Oosterschelde

Korte sfeer-tekening van de jacht op de Gewone Zeehond op de Oosterschelde in 1950. 'Sterna' 31 (4) : 78-80; winter 1986.

Een nieuw waddengebied in Zeeland?

In de Zeeuwse en Zuidhollandse Voordelta, dat wil zeggen buiten de dammen in het Haringvliet en de Grevelingen, lijkt een nieuw waddengebied te ontstaan. Door de afsluiting van de zeegaten sinds 1970 kreeg de golfslag meer greep op de zeebodem voor de kust. Gigantische hoeveelheden zand werden verplaatst met als gevolg dat rond 1980 bij laag water drie tot acht kilometer uit de kust een reeks nieuwe zandbanken zichtbaar werd. Bij laag water vallen deze banken droog, bij hoog water staan ze één meter onder water.

De grootste bank voor de Brouwersdam is acht kilometer lang en één kilometer breed; de grootste voor het Haringvliet is de helft korter. Ook voor de Oosterschelde zullen zandbanken ontstaan. Tussen de kust en de banken is er nu een rustiger milieu. Achter de banken bezinkt slib, waardoor de bodem biologisch rijker wordt. Dat biedt weer kansen aan schelpdieren: kokkels en mossels. Schelpdieren trekken weer vogels aan, kortom het is niet onmogelijk dat het gebied de functie van kraam- en kinderkamer krijgt. Van verschillende kanten wordt het idee geopperd de natuur een handje te helpen om zodoende de Voordelta in de richting van een echt waddengebied met een aantal eilanden te sturen. Hoewel nog veel onduidelijk is, verwachten deskundigen namelijk dat dit niet uit zichzelf zal gebeuren. De banken kunnen geholpen worden boven NAP uit te komen, vervolgens kan Helmgras worden geplant en er zullen zich dan duinen vormen.

Alvorens in te grijpen moet Nederland beslissen wat het met dit gebied wil gaan doen. Krijgt de natuur de meeste kansen, of de visserij, of de recreatie? Voordat een verantwoorde keuze kan worden gedaan is meer kennis nodig. Een ambtelijke studiegroep die de onstuimige ontwikkelingen voor de kust van de delta bestudeert, komt het volgend jaar met een rapport.

Natuurminnend Nederland wees er tijdig bij!

Uit de bijlage over de Deltawerken van het dagblad 'Trouw' van woensdag 1 oktober 1986, waarin Hans Schmitt schrijft over 'Voordelta geen nieuwe Wadden', bladzijden 23-26.

Grote roofdieren in Finland

In 1979 was de geschatte populatie van de Los (*Lynx lynx*) in Finland circa 200 exemplaren. Sindsdien is de populatie verdrievoudigd. Het aantal Bruine Beren is constant gebleven, terwijl de Wolf en de Veelvraat aanzienlijk achteruitgaan.

Oryx 20:252

Bruine Beer (*Ursus arctos*) als nationale diersoort van Finland

Als gevolg van een nationale verkiezing is de Bruine Beer de nationale diersoort van Finland geworden.

Van de vijftig wilde zoogdieren waaruit gekozen kon worden, verzamelde de Bruine Beer twee maal zoveel stemmen als nummer twee in deze verkiezingen, de Kleine Zeehond of Stinkrob.

Suomen Luonto 1985 (7).

Bruine Beer (*Ursus arctos*) en Wolf (*Canis lupus*) in Spanje

De schadevergoeding uitgekeerd aan herders in Asturië voor de schade toegebracht door beren bedraagt meer dan 1,2 miljoen peseta's. Men schat dat er nog zo'n 150 Beren voorkomen op de hoogvlakten en evenzovele Wolven, ofschoon deze laatste soort 'officieel' is uitgestorven.

De totale populatie Wolven wordt in Spanje geschat op 800 exemplaren, verspreid over het gehele westen van Galicië tot in Andalusië. Vele aanvallen die aan Beren worden toegeschreven, zijn in feite het werk van Wolven.

De Autonome Gemeenschap van Asturië en van Extremadura heeft een besluit uitgevaardigd ter bescherming van de Wolf.

Naturopa-Nieuwsbrief Natuur 86 (7)

Bruine Beer (*Ursus arctos*)-project in Cantabrisch Gebergte

Het Asturische Fonds voor de Bescherming van Wilde Dieren heeft in 1985 de European Conservation Award gewonnen voor het berenproject, tot behoud van de Bruine Beer in

het Cantabrisch Gebergte in Noord-Spanje. In het kader van dit project is er een campagne gelanceerd ter bevordering van de publieke bewustwording en om een fonds op te zetten om de schade aan vee en landbouwgewassen te compenseren.

Pelsdierfokkerij met IJsbeer? *(Thalarctos maritimus)*

Het ministerie van Milieu in Noorwegen heeft een vergunningaanvraag ontvangen voor de oprichting van een fokkerij van IJsberen op een klein arctisch eiland. Het eiland ligt ver in zee en lijkt zo veel mogelijk op de natuurlijke habitat van de IJsbeer. De dieren zullen worden gefokt voor de pels die een waarde kan hebben van 500 tot 2000 pond. Oryx 20 : 252

Noordspaanse boeren zijn bang voor Wolven (*Canis lupus*)

De Spaanse Wolven kunnen het de schapen- en geitenhouders in de afgelegen bergachtige streken danig lastig maken. Ze hebben de naam meer dieren dood te bijten dan ze kunnen verorberen, waardoor voor veel Spaanse veehouders de enige goede Wolf een dode Wolf is. Veehouders die schade van Wolven ondervinden, moeten schadeloos worden gesteld door de overheid. Die procedure verloopt niet zo soepel. De ambtenaren willen uiteraard met zekerheid vaststellen dat vee

door een of meer Wolven is gedood. Daarna moet over de schadeloosstelling worden onderhandeld. Als ook dat geregeld is, kan het nog heel wat papieren rompslomp en tijd kosten voor het geld bij de boer arriveert. De veehouder vindt het gezeur over bedreigde diersoorten dan ook vaak onzin en beschouwt uitroeien als de beste oplossing.

De autoriteiten geven per seizoen een beperkt aantal afschotvergunningen. Niettemin wordt elk jaar illegaal geschoten.

Op bovenstaande foto de kop van een in maart 1986 geschoten Wolf, geflankeerd door veehouder Constancio (links) die hem neerschoot, nadat de Wolf geacht werd vijftien geiten van zijn buurman Tino (rechts) te hebben doodgebeten.

Uit: Boerderij-72 (1987)-no. 18(27 januari).

Hondsdolle Vos (*Vulpes vulpes*) in buurt Vriezenveen

Na een rustperiode van tien jaar is vorige week (begin december 1986. red.) weer een hondsdolle Vos aangetroffen in de buurt van het natuurgebied Engbertsdijkvenen bij Vriezenveen. Het nog jonge, bij de vondst al dode dier is door jachtopziener B. Kobes opgezonden naar het laboratorium van de Gezondheidsdienst voor Dieren in Zwolle, waar besmetting met hondsdolheid werd geconstateerd.

Na overleg met het ministerie van Landbouw was besloten aan het geval geen ruchtbaar-

heid te geven, maar het nieuws lekte uit in een vergadering van de Kring van Twentse dierenartsen, die gisteren werd gehouden en waarop werd besloten de jagers te waarschuwen hun honden buiten de bebouwde kom bij zich te houden.

De laatste gevallen van hondsdoelheid in Oost-Nederland deden zich in het midden van de jaren zeventig voor in onder meer Tubbergen. De besmette dieren komen meestal uit Duitsland waar hondsdoelheid nog regelmatig voorkomt.

Dagblad van het Oosten van 10 december 1986

Wasbeer (*Procyon lotor*) na reis als verstekeling in dierenpark

Onder grote publieke belangstelling zijn leden van de rijkspolitie velddienst uit het Middenlimburgse Maasbracht er zaterdag (3 januari 1987) na halsbrekende toeren in geslaagd een wild Wasbeertje te vangen, dat zich op een binnenvaartschip in de plaatselijke haven had verschanst.

Daarna werd het beestje op transport gesteld naar het kasteelpark van het Zuidlimburgse Born. Het dierenpark bleek dolgelukkig met de nieuwe aanwinst, omdat ze voor die tijd slechts drie Wasbeertjes hadden. Nu hebben ze de beschikking over twee paartjes.

De Telegraaf van 5 januari 1987.

Otter (*Lutra lutra*) project in Denemarken

In Denemarken is men een campagne begonnen, 'Project Otter', om informatie te verspreiden over de levenswijze en de habitat van de Otter en de mogelijkheden om de populatie, die geschat wordt op 200 exemplaren, te beschermen.

Naturopa, Nieuwsbrief Natuur 86(6)

Das (*Meles meles*) in Groot-Brittannië

In Groot-Brittannië heeft een speciale commissie bestudeerd in hoeverre de dassenpopulatie een potentieel wildreservoir is van de veeziekte rundertuberculose. In het zogenoemde Dunnett-rapport heeft de commissie dit inderdaad aangetoond. Als gevolg van het rapport kondigde de minister van Landbouw aan dat de dassenbestrijding beperkt dient te

worden tot dat deel van boerderijen waar de ziekte zou kunnen uitbreken. Dit betekent dus niet dat de bejaging van Dassen wordt stopgezet, maar wel dat daarvan waarschijnlijk minder Dassen dan voorheen het slachtoffer zullen worden.

Daar echter niet bewezen is dat er daadwerkelijk overdracht van de ziekte plaatsvindt tussen Dassen en vee, heeft de UK Nature Conservancy Council opnieuw de minister van Landbouw gevraagd de dassenbestrijding stop te zetten.

Oryx 20 : 186 & 21 : 50

Intrekking regeling sluiting jacht op kleine marterachtigen

Op 16 januari 1987 is de jacht op Bunzings, Wezels en Hermelijnen in verband met de extreme weersomstandigheden gesloten. De weersomstandigheden die tot deze sluiting aanleiding gaven, zijn inmiddels dermate gewijzigd dat deze regeling kan worden ingetrokken. Dit heeft tot gevolg dat de normale openings- en sluitingstijden van de jacht, zoals neergelegd in de Beschikking van de minister van Landbouw en Visserij van 8 augustus 1977, nr. J. 2228 (Stcrt, 1977, nr. 153), weer van kracht worden.

In. Nederlandse Staatscourant, 870212, nr. 30, p. 9 JBZ, nr. J 1280

Perzisch Damhert (*Dama dama mesopotamica*) in Iran

Het Perzische Damhert kwam vroeger voor van Klein-Azië en Palestina tot in Iran en mogelijk ook in Noord-Afrika. Deze in het wild bedreigde ondersoort van het Damhert, is al eens als uitgestorven beschouwd, tot in de jaren vijftig een kleine populatie is ontdekt langs enkele rivieren in West-Iran bij de grens met Irak.

In 1985 bleken in het 55 ha grote Dasht-e-Naz wildreservaat bij Sari in het noorden van Iran 118 dieren aanwezig; uit deze populatie zijn tien oude en gewonde dieren verwijderd. Dit aantal is een verdubbeling van de 50-55 dieren die hier in 1979 aanwezig waren.

Op het 2600 ha grote Ashk-eiland in het Uroomieh-meer (het voormalige Rezaieh-meer) heeft zich uit een drietal in 1979 geïntroduceerde dieren, 1 ♂ en 2 ♀♀, een populatie van twintig herten opgebouwd.

Een derde groep dieren bevindt zich in een 16

ha groot omrasterd gebied, ook in het noorden te Semeskandeh bij Sari, en deze bestaat uit 26 dieren.

Het leefgebied van de Damherten in het westen van Iran is ernstig aangetast door de langdurige oorlog tussen Irak en Iran. Er zijn geen betrouwbare gegevens uit het Dez Wildreservaat (mogelijk nog 20-30 dieren) en het Karkheh Wildreservaat heeft mogelijk zijn hertenpopulatie verloren.

In de toekomst zouden herten kunnen worden onttrokken aan het onder druk staande Dasht-e-Naz reservaat om te worden heringevoerd in Karkheh. Ook zouden mogelijkheden voor nieuwe leefgebieden kunnen worden gezocht in het westen van Iran in het Zagros-gebergte.

Oryx 20 (3) : 144

Radioactiviteit en Rendieren (*Rangifer tarandus*)

In Noorwegen zijn in wilde Rendieren na de ramp in de Russische Tsjernobyl-kerncentrale stralingsniveaus gemeten tot tachtig maal het normale niveau.

Rendieren zijn bijzonder vatbaar voor verhoogde stralingsniveaus, daar zij leven van korstmossen die hun voedingsstoffen uit de atmosfeer betrekken.

Door het abnormaal hoge gehalte aan radioactief caesium zullen in Scandinavisch Lapland de komende vijf jaar 180.000 Rendieren moeten worden vernietigd. Dit is een zware slag voor de bevolking, die voor zijn levensonderhoud van de Rendieren afhankelijk is.

Oryx 20 : 252 & 21 : 49

De Wilde Geit (*Capra aegagrus*) in Italië

De Geit is wijd verspreid en komt als soort in Europa in het wild voor in de Kaukasus, op verschillende Griekse eilanden en verder buiten Europa in zuid en zuidwest Azië. Een bijzondere populatie van de Wilde Geit bevindt zich in Italië op het Monte Cristo eiland in de Toscaanse Archipel. Als de soort hier niet inheems zou zijn, gaat zijn introductie ver terug tot in de Romeinse tijd, of tot de Middeleeuwen. Ook wel wordt de soort hier inheems geacht, waarbij echter hybridisering met de gedomesticeerde geit is opgetreden.

In 1975 is een meerjarig onderzoeksproject gestart naar deze populatie die aan het eind

van de jaren vijftig bijna was uitgeroeid. Inmiddels telt deze populatie weer 300, mogelijk 350 exemplaren.

Het onderzoek bestond uit een studie naar de kenmerken en de variabiliteit van de Wilde Geit, waaronder met betrekking tot vachtkenmerken, biometrische gegevens met betrekking tot gewicht en maten van verschillende lichaamsdelen en met betrekking tot de hoorns.

Het tweede deel van de studie was ecologisch gericht en behandelt onder andere de dichtheid, verspreiding, populatiedynamica, voeding, voortplanting en dergelijke.

M. Spagnesi, L. Cagnolare, F. Perco & C. Scala (1986), La Capra di Montecristo (*Capra aegagrus hircus* Linnaeus, 1758). Recerche di Biologia della Selvaggina (76) : 1-147. In het Italiaans met een Engelse samenvatting: bladzijde 142-144. 21 Kleurenfoto's, 14 zwart-wit foto's, 1 kleurentekening, 9 zwart-wit tekeningen, 53 tabellen, 52 figuren, 33 referenties.

Steenbok (*Capra ibex*) in Zwitserland

Blijkens de Zwitserse jachtstatistieken worden de aantallen van de Steenbok in Zwitserland snel groter. In 1975 waren er 8070 exemplaren, in 1984 was dit opgelopen tot 11.550 en in 1985 waren er 12.040 exemplaren.

De belangrijkste populaties zijn die in de kantons Graubünden (5280) en Valais (3790). Ongeveer 3900 dieren bevinden zich in het Zwitserse Nationale Park en de 23 federale jachtreservaten.

Oryx 20:253

De Zwarte Rat (*Rattus rattus*) in Noord-Brabant

De Zwarte Rat komt in ons land alleen in Noord-Brabant voor. Vanaf het eind van de jaren zestig (zes gemeenten) heeft de soort tot 1985 een groot deel van Noord-Brabant gekoloniseerd: 61 gemeenten! Om redenen van met name agrarisch-economische aard is door de 'Afdeling Bestrijding van Dierplagen' van het Ministerie van Volkshuisvesting, ruimtelijke Ordening en Milieuhygiëne, in samenwerking met de gemeenten een gecoördineerde intensieve bestrijdingsactie gehouden. Hoewel het lange termijn resultaat met betrekking tot de toename van de dieren nog niet duidelijk is, waren aan het eind van de

aktie de aantallen Zwarte Ratten gedece-meerd.

Aan het verslag van deze bestrijdingsaktie is een themanummer van Rat & Muis gewijd.

H. van Blaaderen, (1986). Verslag van een intergemeentelijke actie ter bestrijding van de zwarte rat (*Rattus rattus* Linnaeus, 1758), Rat en Muis, 34 (1) : 1-22.

Beverrat (*Myocaster coypus*)

Beverratten, ook wel moerasbevers of nutria genoemd, geven hun eigen rivier een 'persoonlijke geur'. Bij de jacht met soortgenoten tonen zij met een handstand aan, die de baas in huis is: zij springen op de voorpoten, stulpen hun anaalklieren uit en urineren. Bij deze nachtactieve dieren dienen geurstoffen van klier en urine als communicatiemiddel. Naast ketenvormige carbonzuren (propion-, boter-, valeriaan-, capron- en caprylzuur) en organische zwavelverbindingen (dimethylsulfoon, dimethylsulfide) werd het mustalan, een ringvormige zwavelverbinding ontdekt. Opvallend is dat andere geurstoffen bij de Beverrat, bijvoorbeeld het 2- en 4-heptanon, ook bij de communicatie van insecten een rol spelen.

(Vakblad voor Biologen, 67 (5) : 110).

Muskusrat (*Ondatra zibethicus*) breidt zich uit naar het westen

De Muskusratten in Zuid-Holland breiden zich uit in de richting van de kust, terwijl hun aantal schijnt toe te nemen. Vorig jaar zijn er bijna zeventuizend ratten meer gevangen dan in 1985. De uitbreiding naar de kust vindt vooral plaats op de Zuidhollandse eilanden. Op Voorne-Putten zijn 784 ratten gevangen tegen 330 stuks een jaar eerder. Van die toename met 454 zijn er 125 stuks in het kustgebied geteld. Ook zijn voor het eerst in Hoek van Holland een Muskusrat gevangen.

Rattenbestrijding (*Rattus norvegicus*)

Volgens de auteur Bode lijkt de Nederlandse rattenpopulatie kleiner in omvang te zijn dan voorheen. Ook de omvang van de problemen neemt af. Objecten met 200 à 400 ratten komen in tegenstelling tot tien à twintig jaar geleden slechts sporadisch voor.

A.D. Bode: Blijvende aandacht voor rattenbestrijding lijkt succesvol. Rat en Muis 34 (3e en 4e kwartaal), december 1986: 85-89.

Eikelmuis (*Eliomys quercinus*) in Engeland

Twee recente ontdekkingen in Noordoost-Engeland geven aanwijzingen dat in Romeinse tijden de Eikelmuis of Tuinslaapmuis in Groot-Brittannië zou kunnen hebben geleefd.

De eerste exemplaren zijn gevonden tussen de resten van vogels en knaagdieren uit Romeinse opgravingen in York. De resten van nog drie Eikelmuisen zijn gevonden tussen de resten van een Romeinse graanschuur bij South Shields. In het tegenwoordige Groot-Brittannië komt de Eikelmuis niet in het wild voor.

De vondsten uit York hangen samen met een plek waar vlees werd bereid en waar ook resten van geïmporteerd voedsel zijn gevonden. Verscheidene Romeinse schrijvers noemen slaapmuisen als een delicatessen. Het is dus niet gewaagd te veronderstellen dat de diertjes als voedsel zijn ingevoerd.

De resten uit South Shields zouden afkomstig kunnen zijn van dieren die toevallig met het graan zijn geïmporteerd.

New Scientist, 5 februari 1987.

Vleermuisen (*Chiroptera*) en rabies

In het begin van de jaren zeventig deed zich een sterfgeval voor in Zuid-Afrika nadat iemand door een vleermuis gebeten was. De doodsoorzaak was *encefalitis* (hersenvliesontsteking), veroorzaakt door een nieuw virus, het zogenaamde Duvenhagevirus, verwant aan het rabiesvirus (hondsdoelheid). Uit nader onderzoek bleek dat het virus kon worden aangetoond in monsters uit 1968 uit de omgeving van de steden Bremen en Hamburg. Sindsdien is het Duvenhagevirus aangetoond in Oost- en West-Duitsland, Polen en Denemarken: in het derde kwartaal van 1986 in Denemarken waren er 98 besmette vleermuisen. In 1985 overleed in Helsinki een Finse vleermuisspecialist aan besmetting.

De infectie met het Duvenhagevirus kan met een gewone antirabies behandeling worden bestreden. De Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) beveelt voorzorgsmaatregelen aan voor speleologen en vleermuisbiologen.

Vleermuisbeten zijn overigens dermate zeldzaam, dat een eventuele vleermuisbestrijding niet doelmatig is; vleermuisbescherming blijft zinvol.

Debora MacKenzie in New Scientist 113 (1553): 26; 26 maart 1987.

Dwergmuis (*Micromys minutus*): een nieuwe soort voor Zweden

In 1985 is voor het eerst het voorkomen van de Dwergmuis in Zweden aangetoond. Een drietal exemplaren zijn gevangen bij Mellerud in Dalsland.

Sveriges Natur 77(3):24-27

Gewone Grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) in provincie Flevoland

Op 6 september 1986 werd voor het eerst een Gewone Grootoorvleermuis aangetroffen in de Flevopolders. Het dier werd gevangen tijdens het uitzetten van netten ten behoeve van het vogelringonderzoek in het Kromslootpark. Weliswaar vermeldde Bremer (1982) een vondst in de Noordoostpolder, maar over de determinatie bestaat geen voldoende zekerheid. Het winterverblijf dat het dichtst bij Almere is gelegen, bevindt zich in de vesting Naarden.

Over de vleermuizen in de IJsselmeerpolders blijkt nog maar weinig bekend te zijn. De Gewone Dwergvleermuis blijkt zomers twee maal te zijn vastgesteld en wel in de Noordoostpolder en aan de Oostvaardersdijk. De Ruige Dwergvleermuis of Nathusius Dwergvleermuis is één maal in Zuidelijk Flevoland aangetroffen en wel in september 1983 enkele dagen aan de buitengevel van een flat aan het Weerwater in Almere-Stad.

Zie verder Kees Breek (1986). Vangst van Gewone Grootoorvleermuis in Kromslootpark in september 1986. De Grauwe Gans 2 (4) : 118-119.

Werkblad Vleermuisbescherming (*Chiroptera*)

In West-Duitsland is een kleine brochure over vleermuisbescherming uitgebracht. Deze brochure is in de eerste plaats bestemd voor jeugdgroepen en bevat tekeningen om zelf vleermuiskasten te maken.

F. Mayer (1986, 3. herziene oplage), Arbeitsblatt Fledermausschutz, DBV-Jugend Schriftenreihe nr. 1 : 1-20. ISBN 3-925815-04-X.

8 tekeningen, 12 referenties, kringlooppapier. Prijs DM 1,50. Informatie: DBV-Jugend Bundessekretariat, Gut Sunder, 3108 Meissendorf, B.R.D.

Verbod op gebruik klemmen en chemische middelen gevraagd

De Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren heeft minister Braks van Landbouw en Visserij gevraagd om een verbod van een aantal chemische middelen en klemmen waarmee 'schadelijke' dieren in ons land worden gedood.

'Jaarlijks worden vele miljoenen als schadelijk aangemerkte dieren in ons land op onnodig gruwelijke wijze gedood', aldus de Dierenbescherming. De vereniging heeft een rapport daarover, dat in haar opdracht is gemaakt door de Faculteit der Diergeneeskunde in Utrecht, aangeboden aan de bewindsman. De Dierenbescherming heeft Braks gevraagd om een onmiddellijk verbod van het volgens haar 'Middeleeuwse' middel strychnine en van fosforwaterstof. Het gebruik van klemmen moet worden beperkt tot die klemmen die bij een onderzoek in Canada als aanvaardbaar uit de bus zijn gekomen.

De schadelijke dieren waar het om gaat, zijn Muskusrat, Beverrat, Woelrat, Bruine en Zwarte Rat, Huis-, Veld- en Bosmuis en de Mol. Hun aantal varieert van een half miljoen (Zwarte Rat) tot veertien miljoen (Bruine Rat). Van Muskus- en Beverrat zijn geen aantallen bekend.

Uit: Alkmaarsche Courant - 28-10-86.

Zoogdieren in de Oostvaardersplassen

In Flevobericht nummer 259 wordt op bladzijde 77 melding gemaakt van de zoogdieren in het gebied van de Oostvaardersplassen. In dit gebied wordt geen structureel onderzoek gedaan naar voorkomen en ecologie van zoogdieren. In 1983 heeft een inventarisatie plaatsgevonden. De gegevens van deze inventarisatie, aangevuld met waarnemingen van beheerders en onderzoekers in het veld, geven een globaal beeld van de soorten die in het gebied worden aangetroffen (K.J. Canters, 1983 in 'Lutra' 26 : 73-91).

Het zwaartepunt van het voorkomen van zoogdieren ligt in het buitenkaadse gebied. Slechts enkele soorten verblijven min of meer

permanent in het binnenkaadse gebied. Van de totale populatie van circa vijftig Reeën in dit gebied worden er circa tien stuks regelmatig in drogere delen van het binnenkaadse gebied aangetroffen. Muskusratten komen er relatief weinig voor. In 1983 werden in het binnenkaadse gebied negen winterhutten gevonden en er werden daar 48 dieren gesignaleerd in het rietmoeras. Hermelijn en Wezel komen algemeen in het buitenkaadse gebied, maar ook langs de Oostvaardersdijk en de Knardijk voor. De Waterspitsmuis is incidenteel gesignaleerd in het rietmoeras. Vermoedelijk hebben zich incidenteel in het binnenkaadse gebied ook Bunzingen gevestigd. Muskusratten maken onder meer deel uit van hun menu. Vossen die zich in het buitenkaadse gebied hebben gevestigd, houden verkenningsstochten op de droogvallende delen van het binnenkaadse gebied, met name in de aalscholverkolonie. De permanente aanwezigheid van één of meer Otters in het gebied is nog nimmer vastgesteld, maar wel wordt aangenomen dat zo nu en dan een jonge Otter, tijdens trektochten, een verkenningsstocht door het gebied zou kunnen maken.

C.W. Iedema & P. Kik (1986): het zoetwatermoeras de oostvaardersplassen. Flevovericht 259. Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, Lelystad.

zeker tot in de vierde eeuw van onze jaartelling in Nederland geleefd heeft.

Coja Rümke (bladzijden 45-50) beschrijft een revisie van de familie van de Watermollen (*Desmanidae*), waarvan er in Europa twee soorten leven, in de Pyreneeën en Noord-Spanje en in de Sovjet-Unie. Uit Nederland zijn van enkele soorten fossielen bekend.

Leo J. Ligtermoet & Mark Drees (bladzijden 86-90) hebben een biometrische analyse verricht aan vondsten van laatpleistocene en holocene paardachtigen (*Equidae*) uit Nederlandse vindplaatsen en de Noordzee. Zij concluderen dat er sprake is van twee verschillende soorten paardachtigen, en in het materiaal uit de Noordzee misschien zelfs van drie soorten.

Werkgroep Pleistocene Zoogdieren, secretariaat: De Tuger 141, 7041 HJ 's-Heerenberg. 'Cranium', twee maal per jaar, abonnement f 15,-.

Pleistocene zoogdieren

Marters (*Mustelidae*), Oeros (*Bos primigenius*), Watermollen (*Desmanidae*) en paarden (*Equidae*)

In de derde jaargang (1986) van 'Cranium', het twee maal per jaar verschijnende tijdschrift van de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren, staan enkele artikelen die ook voor lezers van 'Huid en Haar' interessant kunnen zijn.

Gerard Willemsen (bladzijden 25-29) geeft een overzicht van de maar gebrekkig bekende evolutie van de verschillende groepen binnen de marterachtigen (*Mustelidae*).

D.P. Bossche Erdbrink (bladzijden 35-39) geeft gegevens en foto's van twee rechterkeratinehoorns van Oerossen (*Bos primigenius*) die zijn opgevist uit de Noordzee. Met deze twee relatief zeldzame vondsten komt weer iets in beeld van deze naar verhouding zo recent uitgestorven grote zoogdiersoort, die onder andere zijn plaats vond in het Westeuropese zomergroene loofwoud en die